

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЕТНОГРАФІЧНОГО РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті йдеться про визначення критеріїв етнографічного районування України. Подається комплексний аналіз явищ народної матеріальної та духовної культури, що формують етнокультурні регіональні й субрегіональні відмінності.

Ключові слова: етнографічне районування України, народна духовна та матеріальна культура, регіональні відмінності.

В статье речь идет об определении критериев этнографического районирования Украины. Изложен комплексный анализ явлений духовной и материальной культуры, формирующих этнокультурные региональные и субрегиональные различия.

Ключевые слова: этнографическое районирование Украины, народная духовная и материальная культура, региональные отличия.

The article is devoted to the determination of the criteria of the ethnographic zoning of Ukraine. The complex analysis of the phenomena of folk material and spiritual culture which form the ethnocultural regional and subareal differences is given.

Keywords: the ethnographic zoning of Ukraine, folk spiritual and material culture, regional differences.

Критерії етнографічного районування України. Етнографічне районування ґрунтоване на локальних відмінностях народної (традиційної) культури: матеріальної та духовної. Нагадаємо, що народна культура – це вироблені впродовж тривалого історичного часу форми організації й співжиття людей, види і способи виробництва матеріальних цінностей, таких як засоби виробництва, продукти харчування, житла й господарські будівлі, одяг, художні речі, а також мова, звичаєве право та неписані норми моралі, художня народна творчість, що реалізовується в громадській і сімейній обрядовості, усному та музичному фольклорі, народних знаннях, віруваннях. Усі складові народної культури органічно пов'язані між собою, є традиційними. Тому це означення культури як народної чи традиційної майже тотожні. Носії народної культури – українці, росіяни, поляки, гуцули, слобожани, покутяни й інші етнічні або субетнічні спільноти виокремлюють себе через усвідомлення відмінності власної культури та мови або ж діалектів від тих самих етнічних ознак інших.

Можна, отже, стверджувати, що народна (традиційна) культура – етнодиференціююча ознака населення Землі. Тобто: яка культура, такий і народ. Відмінна культура – інший етнос або субетнос.

Український народ на рівні етнічного вираження відносно високо консолідований. Багато ланок чи рис його традиційної культури, його етнічного «я» пронизують культуру всіх субетнічних підрозділів. Такими, наприклад, є відносно нижча, ніж в інших народів, відмінність регіональних діалектів мови. Майже однако-ве горизонтальне планування народного житла, основні компоненти хліборобської культури, спільність календарних обрядів, зокрема зимового циклу, аналогії весільного обряду, традиції пошанування пам'яті померлих, безліч атрибутів громадського побуту – толок, кумування, храмових свят, пошанування як відповідних ціннісних символів хліба, рушника, батьківської віри, родини, народної пісні.

Водночас чимало компонентів народної культури у різних регіонах України часто більше або менше неоднакові. Іноді такі відмінності малопомітні, наприклад, в обряді сватання чи оберегових діях, пов'язаних з вагітністю і народженням дитини, виготовленні доморобних тканин (аж до Другої світової війни), у функціях сільської громади (аж до колективізації на сході або комасації на заході). Однак у багатьох випадках окремі риси культури в різних місцевостях все-таки виразно відмінні за формою та частотою виступання в побуті. Наприклад, у доіндустріальний пе-

ріод сільське населення майже всієї України існувало головню внаслідок заняття землеробством за винятком Гуцульщини, де селянин забезпечував себе засобами до життя більше ніж на половину завдяки заняттю тваринництвом [1, с. 96].

Жіночий костюм Середнього Подніпр'я (південної Київщини, Полтавщини, Черкащини і прилеглих місцевостей) складався зі сорочки з уставками, низьким коміром, часто з вишивкою «білим по білому», картатого поясного одягу – плахти, наплічної кольорової юпки, прилягаючої до талії, що дуже контрастувало зі жіночим святковим одягом сусіднього Поділля, де сорочка мала суцільну по всьому рукаву поліхромну вишивку, зовсім відмінний поясний одяг – ткану вовняну в кольорові смуги горботку, кольоровий пояс, інші несхожі ознаки. Знову ж таки дуже своєрідним був гуцульський жіночий одяг і под.

Виразно відмінні, зокрема за виглядом екстер'єру, хати Поділля та Полісся, Волині й Бойківщини, Слобожанщини і Закарпаття тощо.

Такі самі, часто відмінні, у різних районах певні риси духовної культури. Ска-

жімо, на фоні загальноукраїнського обряду похоронів він дуже вирізняється у карпатських етнографічних групах. Значні відмінності народної пісні у різних субрайонах, у тому числі за її ритмікою, жанром усної та пісенної творчості.

Під час етнографічного районування України беруться до уваги всі компоненти культури. У сфері матеріальної культури це:

1. Особливості хліборобства районів: традиції землекористування та перерозподілу землі, способи обробітку ґрунту, відносне значення основних сільськогосподарських культур у структурі землеробства – жита, пшениці, ячменю, вівса, кукурудзи, соняшника, картоплі, гречки, баштанних, льону, конопель тощо, особливості городництва, роль бджільництва, рибальства, мисливства у виробничому побуті; поширення видів тих чи інших знарядь праці – плугів, сох, рал, борін та ін.; способи зберігання, переробки і використання плодів землеробської праці.

2. Типи сільських поселень за соціальним змістом (села, містечка, коло-

нії, слободи, присілки, висілки, хутори, урочища) та конфігурацією планування (взаємного розташування дворів): безсистемні; вуличні; кварталні; кругові; вулично-гніздові; безсистемно-гніздові; прирічкові тощо.

3. Типи дворів у поселеннях: вільна забудова з тим чи іншим взаємним розташуванням будівель у дворі, з'єднання будівель двору під спільним дахом в одну лінію, замкнених дворів.

4. Типи жител (хат) за технікою будівництва (зрубні, каркасні, монолітні, комбіновані), особливостями екстер'єру (побілені чи природної фактури стін, чотирихилим, двоххилим або комбінованим дахом, критих соломною, гонтом, черепицею), тими чи іншими формами дверей, вікон тощо; декору, умеблювання.

5. Ансамблі народних жіночих і чоловічих костюмів та їхні компоненти – наплічні й поясні, нижні й верхні одяги, види головних уборів і взуття. Відмінності в одязі окремих районів окреслюють межі останніх найвиразніше.

6. Особливості їжі, види традиційних страв, у тому числі ритуальних, народний етикет харчування.

7. Поширення народних промислів і художні риси виробів, виявлені неоднаково у тих чи інших районах, на зразок того, що є кераміка опішнянська, косівська, гамарецька, васильківська, ічнянська і под., а також вишивка – подільська, полтавська, поліська тощо; килими гуцульські, подільські, поліські, рушники кролевецькі, полтавські, буковинські та ін.

У духовній культурі локальні відмінності виявляються у явищах:

- діалектів і говірок мови;
- етики родинного побуту, відносин між чоловіком і жінкою, батьками та дітьми, поколіннями загалом, родичами;
- традицій громадського побуту та рівня узалежнення сімейного побуту від громадської думки;
- календарних обрядів, пов'язаних із річним виробничим сільськогосподарським циклом, релігійними святами та реліктами язичницьких вірувань;
- особливостей сімейних обрядів (весільного, похоронного, пов'язаного з народженням і хрещенням дитини);
- усного фольклору (казках, байках, переказах, прислів'ях, легендах, народних оповіданнях, замовляннях);

– ціннісних культурних орієнтацій людей, громадою схваленого бачення добра і зла, красивого та поганого, корисного і шкідливого [7, с. 71–76].

Безумовно, не всі згадані сфери та явища матеріальної й духовної культури обов'язково несхожі у різних етнографічних районах. Одні з них менше відмінні за місцевостями і майже однаково виявлені на ширших просторах країни, інші ж виразно локалізовані навіть у межах невеликих етнографічних субрайонів: «Що край, то звичай» – звичай, в які дні білити хату, в чийй хаті влаштовувати молодіжні вечорниці чи «посиденьки» заміжніх жінок, як проводити толоки, «голосити» за померлим, де проводити дозвілля одруженим чоловікам і де парубкам, кого просити за кумів і под.

За відносно незначної диференціації української мови на діалекти та говірки останні, проте, властиві чи не для кожного окремого села. У всякому випадку мешканець певної околиці легко визначав за мовою село проживання співрозмовника. У сусідніх селах південно-східної околиці Гоцанського району Рівненської області займенник *це* у Дулібах вимовляють як *цє*, Жаврові – *це*, Бочаниці – *цьо*, Курозванах – *сьо*. Займенник *він* у Дулібах вимовляли *вин*, Жаврові – *він*, Симонові – *вун* тощо. Різною в селах була вимова слів *корова*, *віл*, *кінь*, *собака*, *овечка*, *село*, *земля*, *болото*, *тітка*, *тютюн*, *буря* та ін. (також – *курова*, *вул*, *вил*, *кунь*, *субака*, *увечка*, *говечка*, *сило*, *зимля*, *булото*, *тьотка*, *цьотка*, *тютін*, *бура* і под.).

Безперечно, під час визначення ширших етнографічних районів беруть до уваги найсуттєвіші відмінності рис народної культури, тобто виразно інші у різних місцевостях. Окрім того, в процесі окреслення меж етнографічних районів значну трудність спричиняє та обставина, що різні сегменти культури районів за географією поширення різняться між собою неоднаково. Поширення за територією, скажімо, полтавських вареників і галушок не збігається з територією поширення полтавських юпки чи плахти. Полонинський випас худоби має ширшу географію, ніж гуцульські гражди. Ткани візерунки на полотні для виготовлення одягу властиві й для Полісся, й для Волині, але поліська хата інакша, ніж тра-

диційна волинська. Коломийки співають і на Гуцульщині, й на Покутті, на Жидачівсько-Самбірському Підгір'ї, але гуцульська гражда є лише на Гуцульщині. Однак диференціація за територією поширення багатьох ланок матеріальної та духовної культури українського народу, на диво, збігається. Це особливо виразно простежуємо на прикладі багатьох видів і підвидів матеріальної культури – поселень, дворів, жител, одягу, художніх промислів, значно – їжі.

Відмінності у географії ланок духовної культури – пісень, звичаїв, прислів'їв, народних знань, демонології й інших – менш виразні.

Через це в етнографічній науці етнографічне районування України здійснюють переважно на основі особливостей традиційних жител, одягів, художніх промислів, їжі, занять і знарядь праці, звичайно, з урахуванням локальних особливостей також ланок духовної культури.

Таксономічні рівні етнографічного районування. *Етнографічні райони та субрайони.* Україна – велика за територією і чисельністю країна. З географічного погляду є у ній лісові, лісостепові, степові й гірські зони, природні умови яких від найдавніших часів зумовлювали відмінні способи виробничої діяльності людей, розташування поселень, будівництва жител, забезпечення одягом, їжею, неоднакові засоби сполучення, контактування між сусідніми громадами та з сусідніми народами і племенами. Неоднаковими були політичні умови розвитку тих чи інших частин українських земель, зовнішніх культурних і релігійних впливів, освітніх зв'язків.

У дописемні часи на території сучасної України проживали носії різних археологічних культур, у тому числі різної етнічної приналежності. Від доби неоліту і до кінця I тис. н.е., тобто впродовж 4–5 тис. років територія України знала багато історичних спільностей з відмінними культурами, які прийнято називати археологічними, починаючи від загадкових трипільців і закінчуючи культурами I тис. н. е. З-поміж них – скіфська, сарматська, зарубинецька, зубрицька, пшеворська, липицька, вельбарська, карпатських курганів, черняхівська, київська, празька, колочинська, пеньківська, райковецька, роменська, волинцевська та ін. Стосовно

культур кінця I тис. до н. е. – I тис. н. е., то археологи, можливо, вже безпомилково визначили їхню етнічну віднесеність, наприклад, скіфської та сарматської до іранської мовної групи, вельбарської – до германської, липецької – до історичних дако-фракійців; носіями ж більшості культур були давні слов'яни. На південному і південно-східному пограниччі вони контактували зі скіфами та сарматами іранської мовної віднесеності, від середини I тис. н. е. – з хозарами, печенігами, половцями, торками з тюркської групи народів; на південному заході – з історичними дако-фракійцями та романцями, на півночі – з балтами й угрофінами. Усе це зумовило виникнення уже від давніх часів більших чи менших відмінностей не лише в культурно-побутовому укладі населення різних місцевостей України, а й у його антропологічному типі.

Природне середовище й історична доля окремих географічних регіонів зумовили у такий спосіб формування певного типу культури з властивими для нього особливостями занять, жител, одягу, їжі, громадської організації, вірувань, обрядів і под. У межах відносно великих географічних зон ступінь уподібнення складових культури населення менший, у межах невеликих районів – зазвичай більший. У зв'язку з цим етнографічне районування країн, у тому числі й України, кількості ступеневе.

За основними етнографічними аналогіями (і за діалектами) Україну насамперед прийнято розподілять на три великі регіони: Центральньо-південно-східний; Північний або Полісся; Південно-західний [2, с. 126–134; 3, с. 22–26; 5, с. 106–114; 10, с. 44–60].

Перший регіон – *Центральньо-південно-східний* – охоплює такі сучасні адміністративні території: Київську область без її північної поліської частини; Черкаську; Кіровоградську; Полтавську; Харківську; південні частини Чернігівської та Сумської областей; південно-степові області – Донецьку, Луганську, Запорізьку, Дніпропетровську, Херсонську, Миколаївську, Одеську; південно-східні райони Житомирської; східні Вінницької областей; Кримську Республіку.

Другий – *Північний, або Поліський регіон* – переважно збігається з природною смугою українського Полісся й ад-

міністративно охоплює північні частини Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей. Північна межа регіону – державний кордон з Білоруссю і Росією, південна – орієнтовно пролягає через міста Володимир – Луцьк – Рівне – Корець – Новоград-Волинський – Житомир – Київ – Ніжин – Борзна, далі – вгору за руслом р. Сейм до кордону з Росією.

Третій регіон – *Південно-західний* – охоплює більшу південно-західну частину Вінницької, лісостепові південні райони Волинської та Рівненської областей, повністю Хмельницьку, Тернопільську, Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку й Закарпатську області.

Нагадаємо, що і природа, й історична доля згаданих трьох великих регіонів України багато в чому мали власну специфіку. На цей масштабний поділ України накладається і її мовний поділ на діалекти та говірки. Діалекти названих регіонів вирізняються лише для них властивими фонетичними, лексичними і граматичними рисами, котрі, проте, не є однаково віддаленими між собою за регіонами. За фонетикою центрально-південно-східні й південно-західні діалекти менше різняться, ніж обидва з них з фонетикою північного діалекту. Однак за граматикою південно-східні наріччя та північні ближчі між собою, ніж центрально-південно-східні й південно-західні між собою. Південно-західний діалект більше відмінний від двох інших лексикою, яка, особливо в Карпатах і на Закарпатті, має значну своєрідність.

Одночасно всі три великі етнографічні регіони мають власний поділ на етнографічні *райони другого порядку*. Так, у Центрально-південно-східному регіоні виокремлюють такі етнографічні райони: Середнє Подніпров'я – Історична Україна; Слобожанщина – Слобідська Україна, що окрім Харківської області охоплює південь Сумської та північні райони Луганської й Донецької областей, а в історичні часи також великі частини сучасних російських Воронежської, Белгородської та Курської областей, Південь України.

Окремі райони другого порядку мають усередині специфічні етнографічні райони третього порядку. У Середньому Подніпров'ї (Історичній Україні) – це Полтавщина разом із південно-західною

Чернігівщиною та правобережне Середнє Подніпров'я. На Півдні України виокремлюють п'ять підрайонів третього порядку: *Приазовський* (південно-східна частина Луганської, більша південна частина Донецької, південно-східна половина Запорізької області); *Нижньо-подніпровський* (західна половина Запорізької, більша південна частина Дніпропетровської та Херсонська області); *Нижньо-побозький* (Миколаївська область, південно-західна частина Кіровоградської, північно-східна Одеської областей); *Буджак* (нижнє дністровсько-дунайське причорноморське межиріччя, належне до Одеської області); *Крим – Таврію*.

Має внутрішній поділ регіон Полісся. До Першої світової війни вирізняли *Західне Полісся* (субетнонімом населення його були *поліщуки*) і *Східне Полісся* (субетнонімом населення якого були *литвини*). Після Першої світової війни частина Західного Полісся потрапила під владу Польщі, частина відійшла до Української РСР. Упродовж майже 20-річного перебування обох частин Західного Полісся в різних соціально-політичних умовах у житті населення виникло чимало відмінних культурно-побутових рис у сфері господарювання, громадського побуту, суспільної моралі й національної свідомості, що, можливо, дає підстави виокремити на Поліссі три субрайони: Східнополіський; Середньополіський; Західнополіський.

Північно-західна частина історичного Західного Полісся з містами Брест (Берестя), Кобрин, Пружани, Пінськ, у повітах котрих, за російським переписом населення 1897 року, на «малоросійском наречии» розмовляло 80–90 % населення, після розвалу міжвоєнної Польщі, де розміщувалось Поліське воєводство з центром у Бресті, волею Москви було віднесене не до УРСР, а до Білоруської РСР. В умовах радянської національної політики, вже за переписом населення 1959 року, у Брестській області білорусами записано 86 % населення, на українців же припадало лише 2 %.

Найбільше етнографічних субрайонів виділяють у південно-західному етнографічному регіоні. Такими є Волинь, що охоплює південно-західну частину Житомирської, північно-східну Хмельницької, південні частини Волинської та Рівненської областей, північні частини

Тернопільської й Львівської областей. Одночасно всередині Волині вже достатньо чітко виокремлюється так звана *огаличанена Волинь* з містами Сокаль, Радехів, Кам'янка-Бузька, Буськ, Броди й інші, орієнтовно північніше Рави-Руської, південніше Кам'янки-Бузької – Буська-Одеська Підкаміння, яка за Першим поділом Польщі 1772 року відійшла під владу Австрії. У ній в умовах відмінного від російського політичного режиму, а також під впливом унійної церкви й інших можливостей для національного життя виробилося багато своєрідних рис культури, зокрема на полі громадського побуту, господарювання, характеру поселень. Такі самі відмінні впливи діяли на ті частини Волині, що за Ризьким миром опинилися під владою Польщі й під владою «советів».

Інший великий етнографічний район регіону – Поділля. Він обіймає більшу західну частину вінницької, південно-східну Хмельницької, майже всю, за винятком Кременецького, Шумського та Ланівцького районів на півночі, Тернопільську область і низинну частину Чернівецької області. Відмінна історична доля Поділля Західного й Східного, від 1772 року і до 1939 року поділеного державним кордоном р. Збруч, також відобразилася на культурно-побутовому укладі обох частин колись єдиного етнографічного району. Специфікою 1774–1940 років вирізнялося політичне життя на Буковинському Поділлі.

На захід від Поділля, західніше Зборова і Бережан, розміщений етнографічний субрайон *Опілля*. Його західну межу окреслюють р. Верещицею, північною притокою Дністра, південну – Дністром, північну – межею з етнографічною Волинню. У межах району розташовувались міста Золочів, Перемишляни, Рогатин, Львів, Бібрка, Миколаїв, Судова Вишня, Городок. Так сталося, що з етнографічного погляду цей район вивчений мало.

Краще етнографічно досліджена територія на схід від Івано-Франківська у межиріччі Дністра і Прута з незначним поширенням також південніше від Прута. Це Покуття. На сході воно межує з Чернівецькою областю. Найбільші міста – Коломия, Городенка, Тлумач, Снятин, Заболотів та ін.

Західніше від Опілля, тобто р. Верещиці, лівіше від р. Стравігора і верхнього Дністра на території сучасної Львівської області, де є міста Яворів, Мостиська, Немирів, з продовженням на захід за польський кордон у район міст Перемишль, Ярослав, Радимно розташований етнографічний субрайон *Надсяння*. Назву цю, щоправда, почали активно впроваджувати у науковий і публіцистичний ужиток після Другої світової війни на означення частини «малої» батьківщини депортованих з неї в 1944–1947 років українців.

У науковій етнографічній літературі першої половини ХХ ст., зокрема до 1939 року, на означення території північної від Карпатських гір і південнішої від р. Дністер, західніше від р. Бистриці Солотвинської, був упроваджений термін *Жидачівсько-Самбірське Підгір'я*. Останню назву на означення названої території використовував у поезіях І. Франко:

*На Підгір'ї села невеселі
Простяглися долом-долинами.*

Або ж:

*О краю мій. Підгір'я ти прекрасне,
Як я люблю, як я люблю Тебе!*

[8, с. 242].

Гірську частину Карпат, тобто власне гори, населяють три етнографічні групи українського народу: гуцули; бойки; лемки. Відповідні райони їхнього розселення мають назви *Гуцульщина*, *Бойківщина*, *Лемківщина*.

Гуцульщина з горою Говерлою майже в її центрі охоплює гірські місцевості Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської областей. На заході Гуцульщина північніше від хребта, західніше від р. Бистриця Солотвинська та південніше від хребта, орієнтовно західніше від р. Тересва, переходить у Бойківщину, яка по обох боках хребта північніше заходить аж за українсько-польський кордон до р. Сян, а південніше від хребта доходить до р. Уж. Смужка території на Закарпатті західніше від р. Уж і до державного кордону зі Словаччиною – це все, що залишилось від історичної Лемківщини у межах України. Західніше вздовж хребта на північному боці в складі сучасної Польщі аж до р. Дунаєць існувала Лемківщина – її після депортації лемків 1944–1947 років

як етнографічного українського району не стало. Південна частина Лемківщини після війни залишилась у складі Чехословаччини, від 1992 року – у складі Словаччини. Там досі налічується близько 220 лемківських сіл [4, с. 35].

Власну етнографічну специфіку в сфері традиційних занять, матеріальної та духовної культур, у тому числі й діалекту, має низинне *Закарпаття*. Дехто з дослідників, наприклад, М. Тиводар, виокремлюють тут Марамароський, Боржавський, Ужанський, Перечинсько-Березнянський субрайони [6, с. 191–196].

Історико-географічні землі Холмщина та Підляшшя етнографічно були близькими відповідно до Волині й Полісся. Тепер вони становлять частину території Республіки Польщі. Особливості етнокультури цих районів належно відображені в колективному дослідженні «Холмщина і Підляшшя», виконаному за загальною редакцією професора В. Борисенко [9].

Знання специфіки етнографічних районів України дає змогу осягнути неповторне багатство традиційної культури українців, усі сфери їхнього вікового досвіду, художньої творчості, суспільної моралі й національної свідомості.

Література

1. Гуцульщина: іст.-етнограф. дослідження. – К., 1987.
2. *Кирчів Р.* Етнографічне районування України / Р. Кирчів // Етнографія України. – Л., 2004.
3. *Наулко В.* Історико-етнографічне районування України та етнографічні групи українського народу / В. Наулко // Культура і побут населення України. – К., 1991.
4. *Сополига М.* До питання етнічної історії та національного визначення українців Словаччини / М. Сополига // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 3. – С. 35–44.
5. *Стельмах Г.* Етнографічне районування України кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Г. Стельмах // Українська етнографія: наук. записки. – К., 1988. – Т. 4. – С. 106–114.
6. *Тиводар М.* Закарпаття: народознавчі роздуми / М. Тиводар. – Ужгород, 1994.
7. Тиводар М. Етнологія / М. Тиводар. – Ужгород, 1998.
8. *Франко І.* Зібрання творів: у 50 т. / І. Франко. – К., 1976. – Т. 2.
9. Холмщина і Підляшшя / за ред. проф. В. Борисенко. – К., 1998.
10. *Хоменко М.* Історико-етнографічне районування України / М. Хоменко // Українська етнологія: навч. посіб. – К., 2007.

SUMMARY

The article is devoted to the determination of the criteria of the ethnographic zoning of Ukraine. The complex analysis of the phenomena of folk material and spiritual culture which form the ethnocultural regional and sub-regional differences is given.

The whole components of culture are taken into account at the ethnographic zoning. It concerns the peculiarities of regional farming; the types of the rural settlements and yards in them, the kinds of dwellings; the complex of folk costume, the peculiarities of nourishment, dissemination of folk crafts and trades in the sphere of material culture. The local peculiarities of dialects and patois, the ethics of family mode of life, ritualism, folklore are considered in the spiritual culture.

The natural environment and historical chance of separate geographic regions has determined the formation of specific type of culture with characteristic peculiarities of occupations, dwellings, clothes, food, social organization, beliefs, and rites. The likening degree of the components of the inhabitants' culture is lesser in the bounds of relatively large geographic zones than in small regions. That's why the ethnographic zoning of the countries, including Ukraine, has several degrees. According to the main ethnographic analogies and dialects Ukraine is first of all divided into three large regions: Central-South-Eastern; Northern or Polissya; South-Western. The language division into dialects and patois is superposed upon this large-scale division of Ukraine. At the same time these three large ethnographic regions are divided into ethnographic zones of the second arrangement. Thus, in Central-South-Eastern region several ethnographic zones are distinguished as Serednie Podniprovyia – Historical Ukraine; Slobozhanshchyna – Slobidska Ukraine, which occupies besides Kharkiv region the South of Sumy and Northern areas of Luhansk and Donetsk regions, and in historical times also the large parts of modern Russian Voronezh, Bielhorod and Kursk regions, the South of Ukraine. Separate regions of the second arrangement include the specific ethnographic zones of the third order. Serednie Podniprovyia (Historical Ukraine) includes Poltavshchyna with South-Western Chernihivshchyna and the right-bank Serednie Podniprovyia. Five subzones of the third arrangement are distinguished on the South of Ukraine: Pryazovskyi (the South-Eastern part of Luhansk, the greater Southern part of Donetsk, South-Eastern part of Zaporizhzhya region); Nyzhno-Podniproviskyi (the Western half of Zaporizhzhya, larger Southern part of Dnipropetrovsk and Kherson regions); Nyzhnopobuzkyi (Mykolaiv region, South-Western part of Kirovohrad, northeast of Odesa regions); Budzhak (lower the Dnipro-

Danube and Black Sea interfluve, belonging to Odesa region); Krym – Tavriya. Polissya is also internally divided into Eastern Polissya, Middle Polissya, Western Polissya. The most ethnographic subregions are distinguished in South-Western ethnographic zone. These are Volyn, Podillya. The ethnographic subregion Opillya is situated to the West from Podillya, Zboriv and Berezhany.

The territory to the East from Ivano-Frankivsk in the interfluve of the Dniester and Prut with a small dissemination to the South from the Prut is named Pokuttya. The mountain part of the Carpathians, i. e. the mountains itself, is settled by three ethnographic groups of the Ukrainians: Hutsuly, Boiky, Lemky. The appropriate regions of their settling are called Hutsulshchyna, Boikivshchyna, Lemkivshchyna. The own ethnographic peculiarity in the sphere of traditional pursuits, material and spiritual cultures, including dialect is the characteristic of lowland Zakarpattia. Several researches, M. Tyvodar for example, distinguish here Marmoroskyi, Borzhavskyi, Uzhanskyi, Perechynsko-Berezhnianskyi subregions. The historical and geographical lands of Kholmshchyna and Pidlyashchya are ethnographically close to Volyn and Polissya and nowadays is a part of the territory of Poland. The knowledge of the peculiarities of ethnographic regions of Ukraine gives the opportunity to understand unique richness of traditional culture of the Ukrainians, all spheres of their ancient experience.

Keywords: the ethnographic zoning of Ukraine, folk spiritual and material culture, regional differences.